

# МІСЦЕ ДЕРНОВО-БУРОЗЕМНИХ ҐРУНТІВ У СТРУКТУРІ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ ЯСІНЯНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Петрованчук Роман Юрійович**

студент 2 курсу ОС «Магістр» кафедри геодезії, землеустрою та геоінформатики  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

**Карабінюк Микола Миколайович**

к.геогр.н., доцент кафедри фізичної географії та раціонального  
природокористування ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Дослідження ґрунтово-земельних ресурсів Ясінянської територіальної громади є важливим для визначення просторових закономірностей поширення основних генетичних типів ґрунтів, як ключового фактору формування сучасної структури землекористування. В основу нашого аналізу структури ґрунтового покриву Ясінянської ТГ лягли фондові матеріали ґрунтово-лісотипологічних обстежень території колишнього Ясінянського лісгоспу [1], звіти по детальному та великомасштабному обстеженню ґрунтів у колгоспах і радгоспах Закарпатської області (1976–2011 роки) [2], низка картографічних праць, фондові матеріали відділу земельних відносин та просторового розвитку Ясінянської ТГ [5], матеріали власних досліджень та інше.

На основі аналізу даних та результатів власних науково-дослідних пошуків визначено, що формування і розвиток ґрунтового покриву території Ясінянської ТГ відбувається головно буроземним типом. Під впливом переважно хвойної лісової рослинності у минулому, сильного зволоження із проявом добре вираженого промивного режиму, а також короткочасним промерзанням ґрунтового профілю та його високу водопроникність основний буроземний процес ґрунтоутворення у минулому та зараз належить до кислого типу [1]. На відносно невеликій гіпсометрично найнижчій частині території Ясінянської ТГ головно в долині р. Чорна Тиса на буроземний процес ґрунтоутворення поступово замінюється дерновим, що є результатом зміни лісової рослинності на лучну під впливом антропогенного фактору. Процес господарського освоєння місцевості та поширення трав'яної рослинності з своєрідною дерниною у минулому розпочалися з найбільш вирівняних ділянок річкових терас, які в гірських умовах були найбільш придатними для ведення сільського господарства. У результаті тут розвиваються ґрунтові відміни, що поєднують дерновий та буроземний тип ґрунтоутворення.

У результаті взаємодії природних та антропогенних факторів, в умовах гірського рельєфу та прояву висотної диференціації висотою зволоження, температур, рослинності та ін. на території Ясінянської ТГ поширені три основні генетичні типи ґрунтів: бурі гірсько-лісові, гірсько-лучні та дерново-буроземні. Вони суттєво відрізняються не тільки за морфологічними та фізико-хімічними властивостями, але й територіальним поширенням та висотним розміщенням у межах досліджуваної нами громади. За цими ознаками кожен із вище названих ґрунтів приурочений до певного висотного рівня, або так званого ландшафтного ярусу. Дерново-буроземні ґрунти приурочені до найнижчих рівнів басейну р. Чорна Тиса (до 700-750 м н.р.м.) й утворилися на комплексі алювіальних та делювіальних відкладах [1, 2]. У

межах лісистого середньогір'я до верхньої межі лісу на висотах до 1450-1600 м н.р.м. поширені відміни бурих гірсько-лісових ґрунтів [4]. Високогірний ландшафтний ярус характеризується гірсько-лучними ґрунтами, які також за морфологічними рисами можуть бути поділені на альпійські та субальпійські підтипи [3].

Ведення сільського господарства та проживання основної частини населення у межах Ясінянської ТГ сконцентровано головно в розлогій річковій долині р. Чорна Тиса. Ту до висот 700-750 м н.р.м. поширені дерново-буроземні ґрунти, які на території громади обмежені власне річковою долиною. Вони сформувалися у результаті довготривалого впливу на ґрунтоформуючі породи дернини в умовах достатньому поверхневому зволоженні. Відмирання трав'яної рослинності відбувається пізньою осінню, у період якої температурні умови пригальмовують інтенсивну мінералізацію органічних решток, у результаті чого в цей період відбувається інтенсивне гумусонагромадження. Натомість, у весняний період переважають процеси мінералізації.

На території Ясінянської ТГ сформовані дерново-буроземні ґрунти характеризуються неглибоким профілем, що складається із добре виражених двох горизонтів. Вони представлені двома основними підтипами [1]:

- дерново-буроземні слаборозвинуті малопотужні легкосуглинисті сильноскелетні намиті на елювіально-делювіальному фліші ;
- слабодерново-буроземні середньопотужні легкосуглинисті середньоскелетні на делювіально-алювіальних відкладах.

Перший різновид дерново-буроземних ґрунтів розміщений на території Ясінянської ТГ головно на другій терасі та частково захоплює нижчі частини схилів. Згідно результатів натурного обстеження він характеризується потужністю у межах 50-70 см та наступною будовою ґрунтового профілю:

- *Hd* – до 6 см, дерновий горизонт, сіро-бурий, сильно пронизаний корінням;
- *H* – до 15-20 см, гумусово-дерновий, темно-бурий, легкосуглинистий, середньоскелетний;
- *HP* – до 60 см, перехідний, світлобурий, горіхуватий, легкосуглинистий, середньоскелетний;
- *P (gl)* – делювіально-алювіальний з пісковиків та сланців, буро-сірий, середньоскелетний, слабооглеєний [1, 2].

Даний підтип характеризується відносно високою родючістю та лежить в основі основної частини сінокосів Ясінянської ТГ.

Другий різновид дерново-буроземних ґрунтів територіально приурочений до системи надзаплавних терас та широких заплав р. Чорна Тиса та найбільших її допливів – р. Лазещина, р. Стебний, пот. Лопушанка, пот. Станислав та ін. Його особливістю є поєднання дернового процесу ґрунтоутворення на алювіальних відкладах з системним нагромадженням дрібнозему водними потоками. У результаті ці ґрунтові відміни характеризуються малою потужністю із добре проявленим у профілі гумусовим горизонтом, а також значну секретність.

#### Список використаних джерел

1. Звіти експедицій ґрунтового-лісотипологічного опису ДП «Ясінянське лісомисливське господарство» за період з 1964 по 2017 рр. Ясіня: Фондові матеріали ДП «Ясінянське ЛМГ», 2018.
2. Звіти по детальному та великомасштабному обслідуванню ґрунтів у колгоспах і радгоспах Закарпатської області (1976–2011 роки) державного підприємства «Закарпатський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою». Ужгород:

Фондові матеріали «Закарпатського науково-дослідного та проектного інституту землеустрою», 2011.

3. Карабінюк М. М. Природні територіальні комплекси субальпійського і альпійського високогір'я Чорногірського масиву Українських Карпат : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : 11.00.01. Київ, 2020. 21 с.
4. Мельник А. В., Карабінюк М. М., Костів Л. Я., Сенічак Д. В., Яськів Б. В. Природні територіальні комплекси верхів'я басейну річки Лазещина в межах Чорногори. *Фізична географія та геоморфологія*. 2018. Вип. 90. С. 5–24.
5. Ясінянська територіальна громада. URL: <https://yasinia-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2023 р.).